

יהדות העולם ומדינת ישראל

אריה קמלט

הלטינית — בעיקר לאחר מלחמת יום הכפורים (בהשפעת הערבים).

משכנעת דעתו של פרופ' שלמה אבינרי ש„אנטישמיות“ היא בינו „מליצי“ למונח קולע יותר אל המטרה (ולכן יותר מכאיב): „אנטייהדות“; ושהמתנגד לצינונות (במיוחד לאחר מלחמות ששת הימים ויום הכפורים שיוקרת ישראל עלתה בעיני יהודי העולם הוא בתוך-תוכו הוא אנטישמי. יוצא אפוא ש„אנטיצינונות“ ו„אנטישמיות“ הם שמות נרדפים.

„לא חשוב“, קובע ההיסטוריון שלום ברון (עמ' 110), „מה שהיהודים עושים — הם תמיד אשמים. לכן אני פסימי בנוגע היעלמות האנטישמיות לגמרי בעתיד הקרוב. אנטישמיות תקיים כל עוד שהגלות היהודית תקיים“. קשה לחדש בנושא שדשו בו רבים. חבל שאין המומחים שמים לב לספר שעומד על שרשי האנטישמיות הנוצרית, „*Thy Brother's Blood*“, שנכתב על ידי ההיסטוריון הנוצרי, מלקולם היי; כמורכן מסיחים את הדעת מהמסה הנפלאה על בעית האנטישמיות (ובעיקר „המסתורין“ שבה) מאת מרק טוויין: „Concerning the Jews“. את המסה הוא מסיים באמרי שפר, שלמרות דורות שמד ושנאה נגד היהודי, „הכל בן-ימות חוץ ממני; הכל עובר והוא נשאר. מהו סוד נצחיותו?“

הנושא של הזדהות יהודית בחלק השני של הספר, מתחלק לכמה סעיפים: מה היתה השפעת ההשכלה והמדע על היהודי — בפרט היהודי הרתי; מה היחס בין היחיד והרבים — הפרט היהודי מול העם, והיהודים ביחס לגויים? סוגי יהודים בעולם, החשיבות ההסטורית-דתית של

הספר החשוב הזה — השני בטריולוגיה — הוא פרי דיוני הסמינר על יהדות העולם ומדינת ישראל שאירגן הנשיא הקודם, אפרים קציר בירושלים אחר מלחמת יום הכפורים. כעבור שנה (1974) הופיע הכרך הראשון שהוקדש לניתוח המלחמה הנוראה ההיא והבעיות שנוצרו בעקבותיה. לפני כמה שנים נגמר הכרך הנוכחי; והכרך השלישי, שיוקדש לצינונות בזמן החדש, עדיין בהכנה.

בספר שלושה חלקים. הם מכילים נושאים שלכל הדעות תתופסים מקום חשוב במחשבה ובהסטוריה היהודית המשתרעים על פני 372 עמודים: א) האנטישמיות המודרנית ב) אספקטים של הזדהות יהודית ג) המרכזיות של ישראל והקשרים שבין קהילות הגולה ואלו שבארץ. בכל מדור השתתפו כשישים הוגי דעות ומחנכים מפורסמים וחשובים, מומחים במקצועות מחקר שונים. עורך הספר הוא פרופ' משה דייוויס, ראש המכון ליהדות זמננו באוניברסיטה העברית בירושלים.

אי-אפשר למצות הנושאים הנ"ל עד תום; ברם כדאי לברר נקודות מספר בכל מדור. בנוגע לנושא הראשון, המשתתפים דנים — תמיד ברגישות — על הגורמים והתרופות לתופעת האנטישמיות; על ההבדל שבין תכונותיה קודם ואחר השואה ומלחמת ששת הימים; על סילופיהם של הגרמנים, הרוסים והערבים בימינו (למשל, כפירה או התעלמות מן השואה וטענתם של הערבים שסיבלם ב„פלשתינה“ דומה לסיבלם של היהודים בימי השואה); על פרקי אנטישמיות בספרותם של הנוצרים והמוסלמים; ועל התפשטות האנטישמיות באמריקה

* *World Jewry and the State of Israel*, Edited by Prof. Moshe Davis, Foreword by Prof. Ephraim Katzir. Institute of Contemporary Jewry. Arno Press, 1977.

ואמריקה, ועל בעיותיהם של מהגרי רוסיה (כמה מהגרים מידי שנה בשנה, ולאן?).

מעלתה של הארץ בעיני יהודי הגולה — כותב הנשיא קציר בהקדמה הקצרה שלו לספר — באה לרגל ריבונותה המדינית ולרגל היותה המקום הטבעי לתרבות רחית; לכן היא חשובה מבחינה סמלית. אולם יתר על כן חשיבותה בשבילנו נובעת — כמו שהדגיש שתמיד דוד בן-גוריון — מהיותה המקום, באחרית הימים, לקיבוץ גלויות ולהגשמת החזון המשיחי (חזון שנערך מהשקפתם של הרבה יהודים נאורים). תוך כדי קריאה ועיון בחלק הזה, הקורא נוכח שמצויים מכשולים ומניעות בדרך לשיתוף פעולה בין קיבוצי ישראל בעולם ומדינת ישראל ושמטל עלינו להתגבר על אדישות אם רצוננו לחזק את הקשר שנתרופף. האדישות היא הדרית: אדישותנו להשתלב עם אחינו בארץ בטיפול בעיותיהם ובהגשמת החלום המשותף לנו; ואדישותם לבעיות ה„חוץ“: קשיי חיינו פה מבחינה לאומית ותרבותית.

למרות שעוד יש להעיר בכמה ענינים חשובים, אפשר לסכם את תמציתו לא רק של הפרק הזה, אלא של הספר כולו ברעיון שהוגה ע"י המחבר האירי — ואחד המשוררים המעולים ביותר כדורנו — רוברט גרייבס — בסיגנון מנופה ומלוטש (כדרכו) במסתו, "To Be a Goy": „יהודים, לבסוף השגתם את הכלית תשוקתכם: שיבה למדינתכם. ונוכחתי אז שבקרוב המשמעות של זהות הגוי תשתנה גם היא. להיות גוי בקשר ליהודים הנפוצים על פני תבל וגמלוה, הגרים בסובלנות כאורחים בעולם שבדרך כלל עויין, זהו דבר אחד; אך להיות גוי ביחס למדינה קטנה ובכל זאת נמרצת, המכוססת על מולדתם העתיקה, זהו דבר אחר לגמרי“.

המושגים „עם הספר“, „עם הנבחר“, „הן עם לבדד ישכון“ (ניגוד ל„לא טוב היות האדם לבדו“), „כלל ישראל“ („כל ישראל ערבים זה לזה“)?

הרב אד־וֹן ליכטנשטיין עומד על שני המאורעות שהשפיעו באופן מכריע על ההזדהות היהודית ברור הזה: השואה והקמת המדינה (בכחינת מכה ורפואה). התוצאות הנוראות של השואה השפיעו על השקפותיהם של יהודים בדרכים שונים: היו שהתחזקו באמונתם ושעמדו על המשמר למנוע אסון דומה בעתיד, וכאלה שהתייאו ולבסוף בעטו בדתם (אגב, על המימדים המיתיים של מונח „השואה“ בתפוצה ובארץ עיין בחוברת, *National Review*, של 8.3.79, במסתו של פרופ' יעקב ניוזר). מאידך גיסא, הקמת המדינה שימשה ליהודים אמצעי להזדהות כיהודים (רעיון שהתרחב עליו הדיבור בחלק האחרון של הספר).

למותר להאריך על מחלת ההתבוללות בזמננו ויחסה להזדהות — נושא שמופיע בכמה מאמרים. ידוע למדי הסכנה שאורבת לנו בעקבותיה. מה יהיה גורלנו אם המצב לא ישתפר? האם תקוננו לקיום תאכזב, חלילה? כלום אפשר להתעלם מחששות־חרדות אלה? ולמרות שיש „מנהיגים“ בתוכנו שחדלו לבקש תרופות, ברור שהתרופה היעילה ביותר היא להחדיר את ערכי היהדות בכל השכבות כבר מגיל צעיר. נחמה פורתא היא זאת, שברוב נישואי התערובת המתגיירים הם נוצרים, ושקרוב לשלושים אחוז מהיהודים המתבוללים מגדלים את ילדיהם כיהודים. בנוגע למרכזיותה של ארץ־ישראל בחיי היהודים — הגושא האחרון של הספר — יש ריונים מעניינים על דמותה של הארץ בעיני יהודי הגולה ולהיפך (בעיות דו־קיום, השפעה חיובית ושליטת „כלפי חוץ“ ו„כלפי פנים“). על תכניות לשפר את הזיקה שבין ישראל